



RIKTLINJER FÖR HANDLÄGGNING OCH DOKUMENTATION

– VUXNA MED MISSBRUK OCH BEROENDEPROBLEMATIK ENLIGT SOL (2001:453)

ARVIDSJAURS KOMMUN

Dokumentnamn	Dokumenttyp	Fastställd/upprättad	Beslutsinstans
Styrande dokument	Riktlinjer	Sn 2022-09-29 § 62	Socialnämnden
Dokumentansvarig		Giltig till	
Socialnämnden		Tills vidare	
Dokumentinformation	Dnr 195/2022		



Riktlinjer för handläggning av SoL-ärenden -Vuxna med missbruk och beroendeproblematik

Fastställt av socialnämnden 2022-09-29 § 62.

Innehåll

INLEDNING	4
Syfte med riktlinjerna	4
Målgrupp	4
Socialtjänstens ansvar.....	4
Samverkan och delaktighet.....	4
Lagstiftning.....	5
Socialtjänstlagen (2001:453) SoL	5
Definition	5
Lagen om vård av missbrukare- (LVM) 1998:887.....	5
Socialtjänstförordningen	5
Offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).....	6
UTREDNING	6
Ärendets uppkomst	6
Förhandsbedömning.....	6
Utredning enligt 11 kap 1 § Socialtjänstlagen.....	7
Samtycke	7
Bosättningskommun/Vistelsekommun - Ansvar.....	7
Utreda unga vuxna 18-20 år med missbruksproblem.....	8
Ombud.....	8
Barnperspektivet i utredningar om vuxna.....	8
BEDÖMNING OCH BESLUT.....	9
Bedömning	9
Beslut och beslutsformulering.....	9
Gynnande beslut - förbehåll.....	9
Överklagande.....	10
VERKSTÄLLIGHET AV BESLUT	10
Genomförandeplan.....	10
Samordnad individuell plan (SIP).....	10
Icke verkställda beslut.....	10
Dokumentation och uppföljning.....	11
ASI-För systematisk dokumentation	11
Dokumentation öppna insatser	11
Utgångspunkt för val av insatser	11
Öppenvård	12
Stöd till närstående	12



Riktlinjer för handläggning av SoL-ärenden -Vuxna med missbruk och beroendeproblematik

Fastställt av socialnämnden 2022-09-29 § 62.

Barns rätt som anhörig.....	12
Kontaktperson.....	12
Placering i HVB eller familjehem	13
Kontraktsvård.....	13
Kostnadsansvar	13
Vårdvistelse enligt fängelselagen	13
SPELMISSBRUK.....	14
Hälso- och sjukvårdens särskilda ansvar.....	14
Socialtjänstens särskilda ansvar	14
Budget- och skuldrådgivning.....	15
BEGÄRAN OM YTTRANDEN	15
Yttrande körkortsfrågor	15
Yttrande enligt vapenlagen och hemvärnsförordningen	15
Yttrande i samband med överlämnande till annan vård	16
Yttrande i samband med åtalsprövning	16
REFERENSER.....	16



Riktlinjer för handläggning av SoL-ärenden -Vuxna med missbruk och beroendeproblematik

Fastställt av socialnämnden 2022-09-29 § 62.

INLEDNING

Dessa riktlinjer innehåller anvisningar för utredning, dokumentation, genomförande och uppföljning av insatser enligt Socialtjänstlagen till vuxna med missbruk och/eller beroende.

Riktlinjerna utgår från socialtjänstlagen, offentlighets- och sekretesslagen, förvaltningslagen och annan relevant lagstiftning som berör missbruks och beroendområdet, Socialstyrelsens föreskrifter och Socialstyrelsens allmänna råd. Andra viktiga utgångspunkter är Socialstyrelsens Nationella riktlinjer för missbruks- och beroendevård samt Socialstyrelsens Handbok för handläggning och dokumentation inom socialtjänsten.

Kommunen har det yttersta ansvaret, för att personer med missbruk och beroende får den hjälp och den vård som de behöver för att komma ifrån missbruket. Kommunens yttersta ansvar omfattar däremot inte de insatser som ligger inom andra huvudmäns ansvarsområden.

Syfte med riktlinjerna

Syftet med riktlinjerna är att de ska säkerställa rättssäkerhet och likabehandling och fungera som en vägledning i det praktiska arbetet, när det gäller att utreda och bedöma vuxnas behov av stöd, behandling och skydd samt planera och följa upp verkställda beslut. Riktlinjerna ska ge handläggare stöd och vägledning i arbetet.

Målgrupp

Målgruppen för dessa riktlinjer är vuxna från 18 år med missbruk.

När det gäller unga vuxna i åldrarna 18 till 20 år som missbrukar kan de efter socialtjänstens utredning bli föremål för insatser enligt såväl socialtjänstlagen som lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) och lagen om vård av missbrukare i vissa fall (LVM). Insatser enligt LVU kan pågå fram tills den unge fyller 21 år.

Dessa Riktlinjer behandlar endast utredning och insatser enligt socialtjänstlagen. Övrigt hänvisas till Riktlinjer för barn/unga eller riktlinjer för LVM.

Socialtjänstens ansvar

Enligt socialtjänstlagens portalparagraf, 1 kap. 1 § SoL, ska samhällets socialtjänst på demokratins och solidaritetens grund främja människornas ekonomiska och sociala trygghet, jämlikhet i levnadsvillkor och aktiva deltagande i samhällslivet. Socialtjänsten ska under hänsynstagande till människans ansvar för sin och andras sociala situation inriktas på att frigöra och utveckla enskildas och grupperns egna resurser. Verksamheten ska bygga på respekt för människornas självbestämmande och integritet.

Samverkan och delaktighet

Socialtjänsten har huvudansvar för samverkan och bör ha rutiner för samverkan med hälso- och sjukvården och polisen samt övriga tänkbara samverkansparter. Detta övergripande ansvar fråntar dock inte andra verksamheter att inom ramen för sina åtaganden svara för individens personliga och sociala utveckling. All verksamhet inom sociala utskottet i Arvidsjaur ska, så långt det är möjligt, bedrivas så att den enskilde får möjlighet till största möjliga delaktighet så väl vid handläggning av myndighetsbeslut som vid insatser och service. All samverkan ska ske med den enskildes samtycke och delaktighet med målet att öka den enskildes livskvalitet.



Riktlinjer för handläggning av SoL-ärenden -Vuxna med missbruk och beroendeproblematik

Fastställt av socialnämnden 2022-09-29 § 62.

Lagstiftning

Riktlinjerna utgår främst från följande lagar och förordningar:

- Socialtjänstlagen (2001:453) SoL
- Lagen om vård av missbrukare i vissa fall (1988:870) LVM
- Socialtjänstförordningen (2001:937) SoF
- Offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) OFSL

Socialtjänstlagen (2001:453) SoL

Socialtjänstlagen är en målinriktad ramlag, med en kombination av skyldighets- och rättighetsregler. Lagens övergripande syfte är att främja människors ekonomiska och sociala trygghet, jämlikhet i levnadsvillkor och aktiva deltagande i samhällslivet. Enligt 3 kap 7 § ska Socialförvaltningen arbeta för att förebygga och motverka missbruk av alkohol och andra beroendeframkallande medel. Socialförvaltningen ska genom information till myndigheter, grupper och enskilda och genom uppsökande verksamhet sprida kunskap om skadeverkningar av missbruk och om de hjälpmöjligheter som finns.

Enligt 5 kap 9 § ska Socialförvaltningen aktivt sörja för att missbrukaren får den hjälp och vård som han eller hon behöver för att komma ifrån missbruket. Socialförvaltningen ska i samförstånd med den enskilde planera hjälpen och vården och noga bevaka att planen fullföljs.

Enligt 5 kap 1 § ska Socialförvaltningen aktivt arbeta för att förebygga och motverka missbruk bland barn och ungdom av alkoholhaltiga drycker, andra berusningsmedel eller beroendeframkallande medel samt dopingmedel.

Definition

Med missbruk avses enligt Socialtjänstlagen, missbruk av alkohol, narkotika och andra beroendeframkallande medel, idag finns även skyldighet att arbeta för att förebygga spelmissbruk om pengar eller att tillhandahålla behandling för spelmissbruk om pengar.

Lagen om vård av missbrukare- (LVM) 1998:887

Vård inom socialtjänsten ska alltid i första hand ges i samförstånd med den enskilde enligt bestämmelserna i socialtjänstlagen, men under vissa förutsättningar, som finns reglerade i LVM, ska den enskilde beredas vård oberoende av hans/ hennes samtycke. Syftet med vård enligt LVM är att motivera den enskilde till att frivilligt medverka till fortsatt behandling och till att ta emot stöd för att komma ifrån missbruket. Det innebär både ett kortsiktigt mål, att motivera till frivillig vård och ett långsiktigt mål, att komma ifrån missbruket. Ett annat viktigt mål som anges i lagens förarbeten är att bryta en destruktiv utveckling.

Socialtjänstförordningen

I socialtjänstförordningen ges kompletterande föreskrifter till socialtjänstlagen, lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga och lagen om vård av missbrukare i vissa fall.



Riktlinjer för handläggning av SoL-ärenden -Vuxna med missbruk och beroendeproblematik

Fastställt av socialnämnden 2022-09-29 § 62.

Offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

Anställda på socialtjänsten är skyldiga att följa bestämmelser om offentlighet och sekretess. Enligt 26 kap 1 § offentlighets- och sekretesslagen, gäller sekretess inom socialtjänsten för uppgift om enskildas personliga förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon honom närstående lider men. Detta innebär att man måste vara säker på att den enskilde eller någon honom närstående inte kan uppleva obehag om uppgiften lämnas ut. För hälso- och sjukvården finns motsvarande bestämmelse.

Enligt 26 kap 9 § i offentlighets- och sekretesslagen kan uppgifter om en enskild eller någon närstående till honom/henne lämnas mellan myndigheter inom socialtjänsten och hälso- och sjukvården om det behövs för att ge den enskilde nödvändig vård, behandling eller annat stöd och han /hon:

1. inte har fyllt 18 år,
2. fortgående missbrukar alkohol, narkotika eller flyktiga lösningsmedel, eller
3. vårdas med stöd av lagen om psykiatrisk tvångsvård (LPT) eller lagen om rättspsykiatrisk vård (LRV). Samma gäller för uppgifter om en gravid kvinna eller närstående till henne om det behövs för en nödvändig insats till skydd för det väntade barnet.

Sekretessen kan brytas:

- vid samtycke från den enskilde
- vid misstanke om allvarliga brott, t ex vid misstanke om brott mot barn
- om menprövning leder fram till att handlingen eller uppgiften kan lämnas ut

UTREDNING

Ärendets uppkomst

Ett ärende hos socialtjänsten kan uppkomma genom ansökan eller begäran, genom anmälan eller på annat sätt, t.ex. genom en begäran från en annan myndighet om ett yttrande. Ansökan och anmälan kan vara muntlig eller skriftlig. En muntlig ansökan eller anmälan ska alltid dokumenteras och registreras som inkommande information.

Förhandsbedömning

Frågan om en utredning ska inledas avgörs genom en förhandsbedömning. Om det redan från början står klart att socialtjänsten inte kan eller bör vidta några åtgärder ska utredning inte inledas. När det gäller vuxna kan en utredning enligt 11 kap 1 § Socialtjänstlagen, inte inledas mot den enskildes vilja. Däremot måste Socialförvaltningen alltid inleda utredning oavsett om den enskilde vill medverka till utredningen eller inte, när andra myndigheter som socialförvaltningen har skyldighet att yttra sig till, begär ett yttrande. Detta gäller t.ex. vid begäran om yttrande i körkortsfrågor.

I socialtjänstlagen finns inga bestämmelser om hur lång tid en förhandsbedömning får ta, men ur rättssäkerhetssynpunkt krävs att förhandsbedömningen inte drar ut på tiden. Skyndsamhetskrav gäller enligt 11 kap 1 § SoL.

Den det gäller ska informeras om att en utredning inleds. Socialförvaltningen beslut att inleda en utredning kan inte överklagas med förvaltningsbesvär.



Riktlinjer för handläggning av SoL-ärenden -Vuxna med missbruk och beroendeproblematik

Fastställd av socialnämnden 2022-09-29 § 62.

Utredning enligt 11 kap 1 § Socialtjänstlagen.

Utredningar inom socialtjänsten som gäller vuxna utförs med stöd av 11 kap 1 § Socialtjänstlagen eller 7 § LVM.

I 11 kap 1 § Socialtjänstlagen, anges att socialtjänsten utan dröjsmål ska inleda utredning när något kommit till Socialförvaltningens kännedom genom ansökan eller på annat sätt och som kan ge anledning till någon åtgärd från Socialförvaltningen. Syftet med utredningen är att få ett allsidigt underlag för att avslå eller bevilja en ansökan och att vidta åtgärder. Socialtjänstlagen, anger inte att utredningen ska avslutas eller genomföras på ett visst sätt, eller när det gäller vuxna, inom en viss tid. I 7 § Förvaltningslagen (FL) anges dock att en utredning ska genomföras så skyndsamt som möjligt utan att rättssäkerheten eftersätts.

En utredning består av kartläggning, bedömning och förslag till individuellt anpassade insatser. Den information som ligger till grund för kartläggningen inhämtas direkt från den enskilde via samtal och från eventuell tidigare dokumentation, strukturerade intervjuer och bedömningsinstrument. Som ytterligare komplement kan kontroll av kemiska markörer (t.ex. urinprover och blodprover) användas.

Det är viktigt att den enskilde informeras om vad en utredning innebär. Utredningens omfattning varierar beroende på den enskildes behov och vilken typ av insats som efterfrågas. Utgångspunkten är att den enskilde så långt det är möjligt ska medverka i utredningen och ha inflytande över planeringen av vård- och stödinsatser. Utredningen ska vara tillräckligt omfattande för att kunna ge tillfredsställande underlag för beslut, men inte vara mer ingående än vad som är nödvändigt för utredningens syfte. Socialtjänsten har ansvar för att samtalen hålls på rätt nivå.

Samtycke

Efter tillåtelse från den enskilde kan information även hämtas från anhöriga, övrigt nätverk samt från samverkansparter. Det är viktigt att samtycket är preciserat så att det inte uppstår några oklarheter om vad den enskilde har gett tillåtelse till. Ett samtycke kan lämnas skriftligt eller muntligt. Ett muntligt samtycke ska dokumenteras.

Bosättningskommun/Vistelsekommun - Ansvar

Enligt 11 kap 4 § Socialtjänstlagen är Socialförvaltningen skyldig att slutföra en utredning om vård av en person med missbruksproblematik och fatta beslut i ärendet även om personen bytt boendekommun under utredningstiden. Detta innebär det att den kommun som påbörjat en utredning enligt 11 kap 1 § Socialtjänstlagen, eller 7 § LVM har skyldighet att slutföra utredningen och fatta beslut i ärendet även om personen flyttar till en annan kommun under utredningstiden. Undantag är om den nya kommunen samtycker till att ta över utredningen i ärendet. Med utredningsansvaret följer uppföljnings- och kostnadsansvar för de eventuella insatser som beslutas.



Riktlinjer för handläggning av SoL-ärenden -Vuxna med missbruk och beroendeproblematik

Fastställt av socialnämnden 2022-09-29 § 62.

Utreda unga vuxna 18-20 år med missbruksproblem

Socialförvaltningens särskilda ansvar gäller alla underåriga, det vill säga barn upp till 18 års ålder. Även ungdomar upp till 21 års ålder omfattas i vissa fall av detta ansvar (t.ex. de som vårdas med stöd av LVU).

Omedelbar skyddsbedömning gäller även för unga mellan 18-20 år.

Om det inte är uppenbart onödigt eller olämpligt, är det viktigt att sträva efter att få medgivande från den unge till samverkan med de tidigare vårdnadshavarna, både under utredningsarbetet och under tiden som vårdinsatserna pågår, eftersom anhöriga och övrigt nätverk i de allra flesta fall har stor betydelse för genomförandet och resultatet av vården.

Om tvångsåtgärder gällande en person under 20 år blir aktuellt skall detta göras hos Barn/Unga enligt LVU-lagstiftning.

Om en person under 20 år ansöker om vård, skall vårdbehovet utredas vid IFO vuxen enl SoL.

Ombud

En sökande eller klagande, d.v.s. den som för talan i ett ärende hos en myndighet, kan anlita ombud eller biträde. Ombudet företräder helt eller delvis sin uppdragsgivare, t.ex. vid kommunikering och närvaro vid sammanträden. Omfattningen av uppdraget framgår av fullmakten. Åtgärder som ombudet vidtar enligt fullmakt är bindande för uppdragsgivaren. Det finns inga formkrav för hur en fullmakt ska vara utformad. Den kan vara både muntlig och skriftlig. Vid överklagande i domstol krävs alltid skriftlig fullmakt.

Barnperspektivet i utredningar om vuxna

Sedan första januari 2020 är FN:s barnkonvention lag och innebär att socialförvaltningen ska vidta alla lämpliga åtgärder för att stärka barns ställning. Barnkonventionen slår bl.a. fast att alla barn har samma rättigheter att växa upp under trygga förhållanden, att utvecklas och skyddas mot övergrepp och utnyttjande.

Vid alla åtgärder som rör barn, vare sig de vidtas av offentliga eller privata sociala välfärdsinstitutioner, domstolar, administrativa myndigheter eller lagstiftande organ, ska barnets bästa komma i främsta rummet. Att ha ett barnperspektiv i beslutsfattandet innebär att noga analysera vilka följder ett beslut kan få för det enskilda barnet.



Riktlinjer för handläggning av SoL-ärenden -Vuxna med missbruk och beroendeproblematik

Fastställd av socialnämnden 2022-09-29 § 62.

BEDÖMNING OCH BESLUT

Bedömning

Socialförvaltningen använder sig av strukturerade bedömningsinstrument, ASI (Addiction Severity Index) eller ADAD.

ASI består av en grund och en uppföljningsintervju. ASI innehåller frågor som är relevanta för personers missbruksproblem och täcker förutom alkohol- och narkotikamissbruk även andra livsområden. Intervjuerna ligger till grund för bedömning av hjälpbehovet och planering av insatser.

ASI kan också användas som underlag vid samplanering med beroendevården, kriminalvården och andra vårdgivare.

För att kunna göra en samlad kvalificerad bedömning av den enskildes behov kan det vara nödvändigt att samverka med personal med psykologisk och medicinsk/psykiatrisk kompetens. Flera insatser kan ske samtidigt och samordnat samt länkas samman i en långsiktig planering där varje insats ger ett begränsat resultat.

Sammanfattningsvis bör en kvalificerad behovsbedömning ta fasta på:

- den enskildes sociala situation och sociala resurser
- missbrukets svårighetsgrad
- eventuell förekomst och grad av psykisk störning
- behov av struktur och aktiv vägledning
- grad av motivation och beredskap för förändring

Beslut och beslutsformulering

Varje utredning enligt 11 kap 1 § Socialtjänstlagen, ska leda fram till ett beslut. Detta beslut kan antingen innebära att ärendet avslutas utan åtgärd, att ansökan avslås, att beslut om bistånd fattas eller att beslut om att lämna yttrande till annan myndighet fattas, t.ex. yttrande i körkortsfrågor eller rättens begäran om yttrande om överlämnande till annan vård (31 kap 2 § BrB).

Beslut fattas enligt fastställd delegationsordning. Efter att ett beslut om bistånd har fattats, ska det beslutas hur detta praktiskt ska verkställas.

Gynnande beslut - förbehåll

Ett beslut om bistånd till insats ska alltid tidsbegränsas. Enligt 7 § Förvaltningslagen (FL) kan ett gynnande beslut inte upphävas. Ett beslut kan däremot innehålla ett förbehåll som innebär att det kan återkallas när den enskilde inte längre har behov av insatsen eller när de förutsättningar som gällde för beslutet i övrigt har förändrats. Det är viktigt att det tydligt anges i beslutet vilka förbehåll som finns, dvs. under vilka omständigheter beslutet kan komma att omprövas.



Riktlinjer för handläggning av SoL-ärenden -Vuxna med missbruk och beroendeproblematik

Fastställt av socialnämnden 2022-09-29 § 62.

Överklagande

Den enskilde ska alltid informeras om sin möjlighet att överklaga de beslut som är överklagningsbara genom förvaltningsbesvär. Beslut enligt 4 kap 1 § Socialtjänstlagen, kan överklagas och ska överklagas skriftligt. Om den enskilde anser att han/hon begärt bistånd och fått avslag utan att något beslut fattas, hanteras detta på samma sätt. Det är alltid förvaltningsrätten som prövar beslutets överklagbarhet och klagandens besvär rätt. För överklagningar i mål som gäller prövningar enligt Socialtjänstlagen till kammarrätt och Högsta Förvaltningsrätten måste utskottet först ansöka om prövningstillstånd.

Överklagande i mål om LVU och LVM kräver inte prövningstillstånd i kammarrätten.

VERKSTÄLLIGHET AV BESLUT

Socialförvaltningens insatser för den enskilde ska utformas och genomföras tillsammans med den enskilde. Klientinflytandet ska betonas, vilket innebär att det är viktigt att den enskilde ges möjlighet att framföra sina synpunkter på innehållet i de insatser han/hon tar del av. För att kunna verkställa beslut om stöd, vård och behandling måste besluten vila på underlag som garanterar den enskildes rättssäkerhet.

Genomförandeplan

Syftet med genomförandeplanen är att skapa en tydlig struktur för det praktiska genomförandet och för uppföljningen av insatsen. Planen utgör också utgångspunkt för dokumentationen under pågående insats. Genomförandeplanen ska innehålla konkreta kort- och långsiktiga mål som bedöms vara möjliga att uppnå för den enskilde och som följs upp regelbundet.

Genomförandeplanen förutsätter den enskildes samtycke och medverkan och ska skrivas under av samtliga parter.

Samordnad individuell plan (SIP)

När en person begär eller har behov av insatser både från socialtjänsten och från hälso- och sjukvården, ska kommunen och regionen, efter den enskildes samtycke, tillsammans upprätta en samordnad individuell plan (SIP). Detta regleras i 2 kap. 7 § SoL och 16 kap. 4 § HSL. I den planeringen tydliggörs vilken huvudman som ansvarar för vilka insatser till den enskilde. En SIP kan även involvera andra berörda parter, t.ex. arbetsförmedlingen eller försäkringskassan.

Icke verkställda beslut

I 16 kap 6 f § Socialtjänstlagen. anges att Socialförvaltningen ska anmäla till Socialstyrelsen alla gynnande beslut om bistånd enligt 4 kap 1 § Socialtjänstlagen, som inte verkställts inom tre månader från dagen då beslutet fattades. I anmälan ska också anges när beslutet togs, vilken typ av insats beslutet gäller, samt skälen till varför beslutet inte verkställts. Även ärenden där verkställigheten avbryts och inte återupptas inom tre månader ska anmälas på samma sätt.

Personen det gäller ska vara identifierbar. Rapporteringen till Socialstyrelsen ska ske en gång per kvartal. En sanktionsavgift kan påföras för de fall kommunen inte inom skälig tid tillhandahåller bistånd som beviljats jml 4 kap 1 § Socialtjänstlagen.



Riktlinjer för handläggning av SoL-ärenden -Vuxna med missbruk och beroendeproblematik

Fastställt av socialnämnden 2022-09-29 § 62.

Dokumentation och uppföljning

I 11 kap 5 § Socialtjänstlagen, fastställs att handläggning av ärenden som rör enskilda samt genomförande av beslut om stödinsatser, vård och behandling, ska dokumenteras.

Dokumentationen ska ange beslut och åtgärder som vidtas i ärendet samt faktiska omständigheter och händelser av betydelse. Dokumentationen ska utformas med respekt för den enskildes integritet och beskrivningen av dennes förhållanden ska präglas av saktighet och objektivitet. Den enskilde bör hållas underrättad om de journalanteckningar som förs och om andra dokument som rör honom/henne. Om den enskilde anser att någon uppgift i dokumentationen är oriktig ska detta antecknas.

Dokumentationen har olika syften. Den är av avgörande betydelse för att den enskilde ska kunna få insyn i ärenden som gäller myndighetsutövning. Dokumentationen ska vara så utformad att den möjliggör en korrekt bedömning och utgör tillräcklig grund för beslut. För att den enskilde ska ha möjlighet att begära rättelse och överklaga ett beslut är det extra viktigt att alla förhållanden mellan honom/henne och socialtjänsten har dokumenterats.

Dokumentationen ska också kunna användas för tillsyn, uppföljning, utvärdering, kvalitetssäkring, officiell/övrig statistik och för forskning. För att enskilda insatser ska kunna följas upp krävs att arbetet dokumenteras systematiskt.

ASI-För systematisk dokumentation

ASI-intervjun; grund- och uppföljningsintervjuerna, fyller dels en viktig funktion vid uppföljning på individnivå. När intervjuerna genomförs systematiskt och registreras ger de också verksamheterna och enheterna beskrivningar av klientgrupper, som kan användas som underlag för verksamhetsplanering, resursfördelning m.m. De kan även användas som underlag för utvärdering och utveckling av insatser.

Dokumentation öppna insatser

Rådgivning, service och vissa öppna verksamheter omfattas inte av dokumentationsskyldigheten enligt 11 kap 5 § första stycket Socialtjänstlagen. Allmänna förvaltningsrättsliga principer anger dock att offentligt finansierad verksamhet ska dokumenteras i viss utsträckning för att det ska vara möjligt att redovisa hur medlen har använts och för att kunna följa upp verksamheten. Vilka uppgifter som av den anledningen behöver dokumenteras beror på vilken verksamhet det gäller. Aidentifierade uppgifter om t.ex. kön, ålder och innehåll, kan utgöra grund för att ta fram statistik som visar vilken typ av verksamhet som bedrivits samt hur många, vilka grupper och i vilken omfattning de deltagit i den.

Utgångspunkt för val av insatser

Missbruk och beroende är komplext och de som kommer i kontakt med socialtjänsten till följd av missbruk skiljer sig åt i en mängd avseenden, som har betydelse för valet av insats.

Socialtjänstlagen, anger att vården måste planeras och att Socialförvaltningen noga ska följa vården, vilket betyder att insatserna inte ska ses som delar i en vårdprocess.

Enligt förarbeten till socialtjänstlagen är planmässighet och långsiktighet viktiga utgångspunkter för de insatser som socialtjänsten erbjuder personer med missbruksproblem. En annan utgångspunkt är att så långt det är möjligt och lämpligt verka för att den enskilde ska kunna fungera i sin befintliga miljö, att stärka nätverket kring den enskilde.



Riktlinjer för handläggning av SoL-ärenden -Vuxna med missbruk och beroendeproblematik

Fastställt av socialnämnden 2022-09-29 § 62.

För att detta ska fungera krävs samverkan med företrädare för andra organisationer och vårdgivare såsom vård- och behandlingsinstitutioner, regionens psykiatri och beroendevård, kriminalvården, försäkringskassan och arbetsförmedling i syfte att erbjuda den enskilde bästa möjliga vård. Samverkan med anhöriga är också en viktig del. Socialstyrelsens Nationella riktlinjer för missbruksvård, ger vägledning i valet av insatser. Oavsett valet av insats fattas beslut enligt 4 kap 1 § Socialtjänstlagen.

Öppenvård

Öppenvård innebär vård som inte sker på behandlingshem eller på någon annan institution. Insatserna är alltid frivilliga och vänder sig till personer inom denna målgrupp eller till deras anhöriga.

Under enheten individ och familjeomsorg, IFO -vuxen finns Arvidsjaur kommuns öppenvård för missbruk och beroende - Pärlan, som erbjuder olika behandlingsprogram och andra nykterhets och drogfrihetsfrämjande insatser. Pärlan erbjuder även program och insats till personer med spelmissbruk. Arbetet genomförs alltid i samverkan med och med respekt för den enskilde och den enskildes egna styrkor. I Pärkans uppdrag ingår även att arbeta förebyggande, till exempel med att föra alkohol och drogförebyggande information ut till skolor och arbetsplatser.

Stöd till närstående

I 5 kap 10 § Socialtjänstlagen, finns bestämmelser som gör det möjligt för anhöriga att söka stöd för egen del när de lever tillsammans med en närstående som har missbruks- eller beroendeproblem. Syftet är framförallt att minska anhörigas fysiska och psykiska belastning (prop. 2008/09:82).

Barns rätt som anhörig

Barns rätt som anhöriga framgår av Barnkonventionen samt av Hälso- och sjukvårdslagens 5 kap 6,7 §§ och av Socialtjänstlagens 5 kap 10 §. även om målgruppen barn som anhöriga inte är tydligt utpekad i socialtjänstlagen har kommunerna enligt andra bestämmelser i denna lag, ansvar för att barn och unga ska få en trygg uppväxt, skydd och stöd samt även för förebyggande insatser. Barns rätt som anhöriga gäller när en förälder, eller annan vuxen som barnet bor med har en allvarlig psykisk eller fysisk sjukdom, psykisk funktionsnedsättning, missbruksproblem eller nära anhörig som oväntat avlider.

Barn och unga har om de själva vill, rätt att få information, råd och stöd. De har rätt att få möjlighet uttrycka sina behov och de har rätt att få bli delaktiga i sin egen situation.

Kontaktperson

Enligt 3 kap 6 § tredje stycket Socialtjänstlagen, kan Socialtjänsten utse en särskild person (kontaktperson) eller familj med uppgift att hjälpa den enskilde och hans närmaste i personliga angelägenheter om den enskilde begär eller samtycker till det. Ett beslut om tillsättande av kontaktperson ska föregås av en utredning enligt 11 kap 1 § Socialtjänstlagen, av den enskildes behov av insatsen. Beslutet som fattas enligt 4 kap 1 § Socialtjänstlagen, ska vara tidsbegränsat och följas upp regelbundet. Insatsen kontaktperson/ kontaktfamilj är en lekmannainsats.



Riktlinjer för handläggning av SoL-ärenden -Vuxna med missbruk och beroendeproblematik

Fastställd av socialnämnden 2022-09-29 § 62.

Placering i HVB eller familjehem

Enligt 6 kap 1 § Socialtjänstlagen, ska Socialförvaltningen ansvara för att personer som är i behov av vård eller boende i annat hem än det egna, tas emot i ett hem för vård eller boende (HVB), eller i ett familjehem. Socialtjänsten har ansvar för att personen får god vård utifrån beprövad erfarenhet. Den enskildes individuella behov styr valet av insats. Bistånd till placering i familjehem för vuxna kan ges till personer över 18 år med missbruksproblem, sociala eller andra problem.

Kontraktsvård

Kontraktsvård (Skyddstillsyn med föreskrift om särskild behandlingsplan, BrB 28 kap 6a §) är ett alternativ till fängelsestraff. Målgruppen är personer som normalt skulle dömas till fängelse men vars brottslighet i väsentlig grad kan relateras till missbruk av beroendeframkallande medel och som är villiga att genomgå vård och behandling enligt en särskild plan. Även andra omständigheter som fordrar vård och behandling kan utgöra grund för kontraktsvård.

Domstolen kan förordna att frivården ska genomföra en kontraktsvårdsutredning. Frivården har det övergripande ansvaret för den utredning och planering som ska ligga till grund för behandlingsplanen i ett kontraktsvårdsärende.

Frivården bör inleda samarbete med socialtjänsten i ett tidigt skede eftersom socialtjänsten har till uppgift att ta ställning till eventuellt kostnadsansvar efter tidpunkten för tänkt frigivning. Frivården och socialtjänsten upprättar i så fall ett avtal, en ansvarsförbindelse, detta sker i regel före avkunnad dom. Frivården bör samråda med socialtjänsten även om den planerade vården beräknas vara avslutad inom den tid då kriminalvården har kostnadsansvaret.

Frivården har ramavtal med ett antal behandlingshem som används, det ska, i möjligaste mån överensstämma med de behandlingshem som socialförvaltningen har ramavtal med.

Kostnadsansvar

Socialtjänstens kostnadsansvar för vården inträder fr.o.m. dagen efter den tänkta tidpunkten för frigivning alternativt villkorlig frigivning och pågår fram till behandlingstidens slut.

Vårdvistelse enligt fängelselagen

En person som avtjänar sitt straff på anstalt kan ansöka om behandling för sitt missbruk under viss tid av sitt straff. Ansökan leder till en utredning som görs av den intagnes kontaktperson. Ofta blir personer som avkunnats ett långt fängelsestraff, föremål för vårdvistelse då motivation till behandling uppstår på anstalten. Det kan i dessa fall bli aktuellt att socialtjänstens insatser blir aktuella om den intagnes behov av behandling fortfarande är aktuellt efter avkunnat fängelsestraff. Socialtjänsten blir då informerad av kriminalvården.



Riktlinjer för handläggning av SoL-ärenden -Vuxna med missbruk och beroendeproblematik

Fastställt av socialnämnden 2022-09-29 § 62.

SPELMISSBRUK

Kommuner och regioner har ett gemensamt ansvar för att tillhandahålla stöd och behandling till personer med spelmissbruk eller spelberoende om pengar, utifrån sina respektive ansvarsområden. Detta innebär samma ansvar som för substansmissbruk eller substansberoende.

När det gäller behandling av missbruk och beroende har regeringen framhållit att både socialtjänsten och hälso- och sjukvården har viktiga uppgifter som ska värderas likvärdigt och samordnas i ett välfungerande vård- och stödsystem som utgår från individernas olika behov och önskemål.

Problemet är ofta sammansatt och insatser behöver samordnas för att möta individens hela situation. Missbruks- och beroendevården omfattar ett brett spektrum av vård- och stödinsatser, vilka faller inom både det sociala och medicinska området. Kommuner och regioner har olika formella möjligheter att erbjuda behandling. Båda huvudmännen kan enligt lagstiftningen erbjuda psykosocial behandling. Ansvarsfördelningen mellan huvudmännen förtydligas dock i lagstiftningen när det gäller vissa uppgifter.

Hälso- och sjukvårdens särskilda ansvar

Regionen ska erbjuda en god hälso- och sjukvård åt den som är bosatt inom regionen (8 kap.1 § HSL). Med hälso- och sjukvård avses åtgärder för att medicinskt förebygga, utreda och behandla sjukdomar och skador (2 kap. 1 § HSL). De insatser som räknas som hälso- och sjukvård och är sjukvårdshuvudmannens ansvar är t.ex. kostnader för psykoterapi, alternativmedicinsk behandling och sjukvårdande insatser.

När det gäller spelberoende har hälso- och sjukvården ett ansvar för att behandla spelberoende, precis som vid andra psykiatriska sjukdomstillstånd som ingår i klassifikationssystemet ICD-10 och den psykiatriska diagnosmanualen DSM-5.

Hälso- och sjukvårdens ska särskilt beakta barns behov av information, råd och stöd när barnets förälder eller någon annan vuxen som barnet varaktigt bor med har ett missbruk av spel om pengar (se 5 kap. 7 § HSL). När en person med missbruksproblematik har kontakt med hälso- och sjukvården ska hälso- och sjukvården särskilt rikta uppmärksamheten på berörda barns förhållanden och behov. Information, råd och stöd ska anpassas efter barnets ålder och mognad. Principen om barnets bästa kan ibland innebära att någon information inte alls ska lämnas eller lämnas först efter en viss tid. Uppgifter om den vuxnes spelmissbruk och andra medicinska omständigheter kan omfattas av sekretess eller tystnadsplikt och kan i så fall inte diskuteras med barnet utan att den vuxne gett sitt samtycke.

Socialtjänstens särskilda ansvar

Från och med den 1 januari 2018 har socialtjänstens ansvar för att förebygga och motverka missbruk utökats till att även omfatta missbruk av spel om pengar (3 kap. 7 § SoL). I likhet med vad som gäller för missbruk av alkohol och andra beroendeframkallande medel (substansmissbruk) ska Socialförvaltningen bistå med insatser eller försöka motivera personer som missbrukar spel om pengar som behöver stöd, vård och behandlingsinsatser att söka hjälp för att komma till rätta med sina problem. Exempel på åtgärder kan vara allt från generella insatser riktade till kommunens invånare till individuellt anpassade insatser som syftar till återfallsprevention, motivation och strukturerade program. Socialförvaltningen har också ett ansvar för att aktivt arbeta för att förebygga och motverka missbruk av spel om pengar bland barn och unga (5 kap. 1 § 5 SoL).



Riktlinjer för handläggning av SoL-ärenden -Vuxna med missbruk och beroendeproblematik

Fastställt av socialnämnden 2022-09-29 § 62.

De regler och krav på handläggning och myndighetsutövning enligt SoL som gäller vid substansmissbruk gäller även vid spelmissbruk. Däremot är tvångsvård i enlighet med lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall, LVM, inte tillämplig när det gäller spelmissbruk. Av 11 kap. 1 § SoL framgår att Socialförvaltningen utan dröjsmål ska inleda utredning av vad som genom ansökan, anmälan eller på annat sätt har kommit till Socialförvaltningens kännedom och som kan föranleda någon åtgärd av utskottet.

Socialförvaltningen har också ett visst generellt ansvar för stödinsatser. I 4 kap. 1 § SoL anges att den som inte själv kan tillgodose sina behov eller kan få dem tillgodosedda på annat sätt har rätt till bistånd av Socialförvaltningen för sin försörjning och för sin livsföring i övrigt. Behovsprövade behandlingsinsatser för spelmissbruk ges som bistånd enligt 4 kap. 1 § SoL.

Budget- och skuldrådgivning

Spelmissbruk och beroende är ofta sammankopplade med allvarliga ekonomiska problem. Budget- och skuldrådgivning kan därför vara ett viktigt komplement till behandling för spelmissbruk eller beroende. Kommunen ska lämna budget- och skuldrådgivning till skuldsatta personer. Skyldigheten gäller även under ett skuldsaneringsförfarande och till dess att en beviljad skuldsanering eller skuldsanering för företagare (F-skuldsanering) är helt avslutad. (Se 5 kap. 12 § första stycket SoL) Syftet med budget- och skuldrådgivningen är att genom olika former av ekonomisk rådgivning bidra till att förebygga skuldproblem och hjälpa skuldsatta personer att finna en lösning på sin situation. Det kan handla om att aktivt medverka till en skuldsanering eller att hjälpa till att försöka uppnå frivilliga överenskommelser med fordringsägarna.

BEGÄRAN OM YTTRANDE

När andra myndigheter begär Socialförvaltningens yttrande har förvaltningen en skyldighet att yttra sig. En utredning ska alltid inledas oavsett vad den enskilde har för inställning. En begäran om yttrande, från exempelvis åklagare eller från kammarrätt i en LVM-process handläggs på samma sätt som andra utredningar inom socialtjänsten och ska dokumenteras och kommuniceras.

Yttrande körkortsfrågor

Transportstyrelsen handlägger ansökningar om körkortstillstånd. Enligt 3 kap. 8 § körkortsförordningen får Transportstyrelsen vid handläggningen av en ansökan om körkortstillstånd eller förhandsbesked begära in yttrande av polismyndighet, kriminalvård, socialtjänst eller någon annan myndighet som bedöms kunna lämna upplysningar av betydelse för ärendet.

Yttrande enligt vapenlagen och hemvärnsförordningen

En återkallelse av ett tillstånd att inneha skjutvapen är en ingripande åtgärd och det är därför av största vikt att ett sådant beslut föregås av en omsorgsfull och noggrann prövning samt att utredningen i ärendet blir så fullständig som möjligt. Av 1 kap. 3 § 1 vapenförordningen (1996:70) följer att prövningen ska göras av polismyndigheten i den ort där tillståndshavaren är folkbokförd. Vid handläggningen av ett ärende om ansökan om tillstånd till innehav av skjutvapen eller återkallelse av sådant tillstånd, får polismyndigheten, enl Rikspolisstyrelsens allmänna råd 2009:13 3 kap inhämta yttrande från kriminalvård och/eller socialförvaltningen om det finns särskild anledning att anta att kriminalvården eller Socialförvaltningen kan lämna upplysningar av betydelse för ärendet.



Riktlinjer för handläggning av SoL-ärenden -Vuxna med missbruk och beroendeproblematik

Fastställt av socialnämnden 2022-09-29 § 62.

Yttrande i samband med överlämnande till annan vård

Om en person begått brott och samtidigt kan antas bli föremål för vård enligt LVM kan rätten enligt 31 kap 2 § Brottsbalken (BrB) överlämna åt socialtjänsten att anordna behövlig vård. Om personen ifråga redan befinner sig i LVM-vård kan rätten besluta om att denna vård ska fortsätta och överlåta ansvaret åt Statens institutionsstyrelse (SiS). Detta gäller endast för brott där påföljden inte är längre än ett år. Innan rätten beslutar om överlämnande ska SiS höras.

Att skriva ett sådant yttrande innebär att genomföra en utredning enligt 11 kap 1 § SoL.

Yttrande i samband med åtalsprövning

I 46 § LVM anges att om en missbrukare som är dömd till vård enligt LVM misstänks för brott som har begåtts innan vården påbörjades eller under vårdtiden ska åklagaren pröva om åtal ska väckas. En förutsättning är att påföljden för brottet inte är längre än ett år. Om det är befogat ska SiS höras i frågan.

REFERENSER

Socialtjänstlagen – SoL (2001:453)

Lagen om vård av missbrukare - (LVM 1998:887)

SOSFS 2014:5 Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om dokumentation i verksamhet som bedrivs med stöd av SoL, LVU, LVM och LSS

Offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

Förvaltningslag – (2017:900)

Socialstyrelsen (2021) Handläggning och dokumentation – Handbok för socialtjänsten

Socialstyrelsen (2007) Nationella riktlinjer för missbruks- och beroendevård

Socialstyrelsen (2021) LVM – Handbok för socialtjänsten
